

Ziektebestrijding 1998

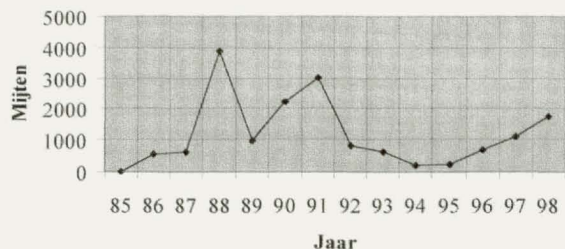
Dit jaar was de bestrijding van de varroamijt hard nodig. Het aantal bij de bestrijding gedode mijten neemt de laatste jaren weer langzaam toe. Hieronder het resultaat van de mijtenbestrijding bij mijn eigen volken vanaf het eerste jaar van besmetting. Ter verduidelijking zijn de resultaten ook grafisch uitgezet.

Ontwikkeling varroabesmetting '85-'98

Jaar	Gemiddeld	Minimum	Maximum
1985	2,5	---	7
1986	550	90	2200
1987	620	100	4500
1988	3910	770	9200
1989	975	110	6600
1990	2225	275	9400
1991	3025	600	8300
1992	807	205	2900
1993	613	70	2165
1994	197	11	1645
1995	218	13	558
1996	678	65	4900
1997	1118	61	6325
1998	1756	250	4500

216

Vooraf uit Zuid-Europa, maar ook uit Frankrijk, Zwitserland en België (Wallonië) komen meldingen van resistentie van de varroamijt tegen fluvalinaat (de werkzame stof in Apistan). Ook dit jaar heb ik daarom bij een aantal volken een nabehandeling met Apitol uitgevoerd. De resultaten van deze test geven reden tot zorg. Gemiddeld vielen er 28 mijten, met een maximum van 75 mijten (vorig jaar gemiddeld 5 met een maximum van 12 mijten).

Conclusie

De resistentie tegen fluvalinaat bij de in mijn volken aanwezige mijten neemt toe. De imkers die vanuit Zuid-Nederland de koolzaadvelden in Wallonië bezoeken moeten rekenen op een nog hogere restpopulatie aan mijten. Een restpopulatie van meer dan 30 mijten in het voorjaar is voldoende om een volk in de zomer in te laten storten.

We zullen dit jaar aanvullende maatregelen moeten nemen om tussentijds de broedcyclus van de varroamijt te onderbreken. Diverse maatregelen zijn mogelijk. Denk bijvoorbeeld aan de door de Ambrosiushoeve gepropagandeerde darrenraatmethode. Ook behandeling van zwermen en kunstzwermen (zonder gesloten broed), met Apistan, Apitol of mierenzuur is een mogelijkheid.

P. Verkooijen, Heinkenszand

Poetsgedrag en varroamijt (2)

In een voorgaande bijdrage (zie Bijen 8(2): 52-53 (1999) deden wij verslag van een opvallende vorm van poetsgedrag op ons Buckfastteeltstion. Sinds 1994 telen en selecteren wij op o.a. deze eigenschap met het oog op het voorkomen van ziekten, zoals kalkbroed en Amerikaans vuilbroed. Dat dit (hoogontwikkeld) poetsgedrag ook een belangrijke rol kan spelen bij de bestrijding van de varroamijt, bleek ons enigszins onverwacht - bij de jaarlijkse behandeling van ons volken met Apistanstrips in de maand augustus 1998. De besmetting bleek gering. Niet alleen op ons teeltstation, ook bij imkers die teeltmateriaal van ons betrokken hadden. In geval van ongeloof vanwege bijvoorbeeld hergebruik van de strips, leverde het aanbrengen van nieuwe strips geen ander resultaat op. Van 5 testvolken (op stand 1 van ons station) deden wij u in genoemde bijdrage via een grafiek met commentaar verslag. We beloofden u toen in een volgende bijdrage te informeren over de resultaten van kast 6 t/m 12 (op stand 2). Deze kasten hebben we in de maanden december t/m januari (tijdens de broedloze periode) behandeld om ons een beeld te vormen van het aantal varroamijten waarmee de volken het voorjaar ingegaan zouden zijn zonder Apistanbestrijding.

Tellingen

Uit onze lijst van tellingen blijkt dat het aantal uit deze kasten gevallen mijten varieert tussen 444 (kast 10) en 714 (kast 11). In beide gevallen betrof het overigens een volk met een F1-moer. De kasten met F0-moeren scoorden tussen de 511 en 561 mijten. Hieronder een overzicht van kast 1 t/m 5 (zomerbehandeling) en van kast 6 t/m 11 (winterbehandeling). Kast 12 moest door omstandigheden aan de telling onttrokken worden.

Overzicht van het aantal mijten per kast

98/99	F0/F1	van / tot	aantal
K 1	F0	19/ 8- 7/10	256
K 2	F0	24/ 8- 7/10	802
K 3	F0	30/ 8- 7/10	392
K 4	F0	20/ 8- 7/10	126
K 5	F1	2/12-31/12	369
K 6	F0	20/ 1-22/ 2	561
K 7	F0	24/10- 6/ 1	511
K 8	F1	14/10-31/12	580
K 9	F1	14/10- 4/ 1	558
K10	F1	7/ 1-24/ 2	444
K11	F1	20/ 1-24/ 2	714
K12	niet geteld		

K1 t/m K5 bevinden zich op stand 1

K6 t/m K12 bevinden zich op stand 2

Kast 12 niet geteld i.v.m. ontbreken van de gaasbodem.

Vragen en (mogelijke) antwoorden

Het relatief geringe aantal mijten na zowel de zomer als de wintertelling roept enkele vragen op. Om met de belangrijkste te beginnen: is de conclusie juist dat de varroabesmetting kleiner is naarmate het poetsgedrag bij het volk hoger is ontwikkeld? Onze ervaringen neigen tot een positieve beantwoording van deze vraag. Onder welke omstandigheden en op welke wijze wordt de mijt dan door de bijen aangepakt? Op grond van onze waarnemingen doen zich een aantal mogelijkheden voor. Wat de omstandigheden betreft: de broedloze periode en de perioden van broedstilstand tengevolge van bijvoorbeeld plotselinge weersveranderingen lijken de varroa-ontwikkelingen te remmen. Ook langdurig koude perioden waarin het broed beter wordt verzorgd (warm gehouden) hebben een remmend effect op de ontwikkeling van de mijt. Wat de wijze waarop (het poetsgedrag) aangaat: de bijen poetsen bij elkaar de mijten weg; de mijten worden op de raat bij het in- en uitgaan van de cel aangepakt; de besmette cellen worden grondig gepoetst. Wellicht ten overvloede zij hier opgemerkt dat een lage varroabesmetting in de omgeving o.i.l. een gunstige invloed kan hebben.

Proef op de som

We gaan in 1999 op voorlopig 3 standen een Buckfastvolk naast een 'Hollands' volk zetten. We behandelen beide volken m.b.t. de varroabestrijding op exact dezelfde wijze. Van de resultaten uit dit vergelijkend onderzoek zullen wij u te zijner tijd verslag doen.

Oproep

Imkers uit de regio die willen meewerken aan dit onderzoek vragen wij telefonisch contact met ons op te nemen.

Enkele overwegingen tot slot

- Als het doel is een bij te ontwikkelen die zonder chemische bestrijdingsmiddelen van imkerswege in staat is op eigen kracht (auto-machos) de varroamijt het hoofd te bieden is alleen selectie - hoe noodzakelijk ook - een doodlopende weg.
- Ook telen binnen een (stabiel) ras leidt binnen één imkersleven niet tot het gewenste resultaat: de natuur deed er honderdduizenden jaren over de honingbij al zijn verschillende eigenschappen te geven.
- Kruisen van bijen met de gewenste eigenschappen en de selectie op die kruisingen is de enige mogelijkheid om binnen een imkersleven het gestelde doel (in ons geval het beoogde poetsgedrag) min of meer te bereiken.

Teeltgroep De Liemers, Duiven, 0316-265036

At Hendriks, Ruud Schoorl, Ton Thissen en Tanja Basemoire

Concurrerende bijen

In veel krantenartikelen, worden honingbijen als concurrenten afgeschilderd voor vele andere nectar- en stuifmeelverzamelende insecten. Een vorig jaar verschenen rapport kent andere conclusies. Ik vind iets vreemds aan de hand in 'natuurlijk' Nederland. Ik woon bijna 'om de hoek' van de Oostvaardersplassen. Een natuurgebied nabij Lelystad. Een plek, ooit bestemd voor industriegebied. Een stuk droog gevallen Zuiderzee, niet geschikt voor landbouwgrond. Door de hoogteligging viel het niet echt droog. Zo kon er in een moerassige omgeving iets moois ontstaan, niet meteen geplaagd door menselijk ingrijpen. Enfin, daar is al veel over gepubliceerd. Hoe mooi en natuurlijk de Oostvaardersplassen ook zijn, er zijn toch vreemde zaken aan de hand. Zaken, die tegengestelde meningen oproepen en het begrip natuur er voor mij niet eenvoudiger op maken.

Dode runderen

De één zegt voedselschaarste, de ander zegt een natuurlijk proces. Men grijpt niet in om verzwakte en zieke dieren uit de grote kuddes te verwijderen of af te schieten. De natuur moet zijn gang kunnen gaan. Een vreemde stelling. De uitgezette runderen kunnen zich explosief uitbreiden zonder 'gehinderd' te worden door natuurlijke vijanden. Waren die er wel,

lijk op het huisadres afgeleverd. Dat je als reclamebureau hiermee hoge ogen gooit mag duidelijk zijn! De zuiverheid van echte bijenwas was voorbeeld voor de zuiverheid van de relatie tussen het reclamebureau en zijn klanten.

Karel Galenkamp, Amsterdam

Zonsverduistering

Zoals u ongetwijfeld via de media vernomen heeft, is er in ons land een grote gedeeltelijke zonsverduistering op komst, de grootste sinds 87 jaar! Deze zonsverduistering vindt plaats op 11 augustus 1999 en we moeten wachten tot het jaar 2081 voordat wederom een zonsverduistering van deze omvang voorkomt. Bij onbewolkt weer hebben we dan midden overdag een schemering die te vergelijken is met de avondschemering of wanneer u een heel donkere zonnebril zou dragen. Bij volledige en zware bewolking wordt het nog donkerder, zodanig dat in ons land de lampen van de lantaarnpalen aan kunnen gaan.

De zonsverduistering begint al in de loop van de ochtend, iets na 11.00 uur. De maan is het meest voor de zon rond 12.30 uur. Dan is in het zuiden van het land ongeveer 95% vande zonnemiddellijn afgeschermd en er blijft nog maar een kleine sikkel zonlicht aan de hemel zichtbaar. Tussen ongeveer 12.10 en 12.50 uur zal het schemerig effect in ons land het meest opvallen. Rond 13.45 uur is de zon weer volledig zichtbaar. Ten zuiden van ons land loopt een 100 km strook waar de zon precies in zijn geheel achter de maan verdwijnt. Informatie daarover is op vele manieren te vinden, o.a. via het Internet (www.zon-eclips1999.solcon.nl), maar er zijn ook boeken verschenen met veel informatie. In het boek 'Zonsverduistering' van J. Kuiper en H. Otten, wordt ook beschreven hoe de natuur tijdens de zonsverduistering reageert. Zij hopen dat de mensen ook naar het gedrag van de natuur gaan kijken. In de Benelux worden tijdens de zonsverduistering veel onderzoeken gedaan, waar ik volledig achter sta.

Maar ik zou graag extra uw aandacht willen vragen om inderdaad ook naar de reacties in de natuur te kijken. Vandaar mijn oproep. Wij 'mensen' begrijpen wat er aan de hand is. Maar de dieren, hoe reageren zij op de zonsverduistering? Ik weet dat de kippen op stok gaan, maar de huisdieren, honden, katten, vogels, vlinders, vissen, insecten, noem maar op, hoe zullen die reageren? Dit laatste zou ik graag schriftelijk van u willen vernemen na 11 augustus.

A.J. Kauffeld, Helmond

Bij hoort erbij

Rob Molenaar

Op de jaarvergadering van de ABTB, op 6 maart in Wehl, werd de suggestie gedaan regionaal 'voorlichting en onderwijs' m.b.t. de natuur, voor de jeugd haar plaatsje te doen verkrijgen c.q. te doen behouden. Het is geen kritiek in de directe zin van het woord, maar tussen 'verkrijgen' en 'behouden' heb ik nog wel eens een stukje 'braakligging' ontmoet ... En zie hoe wonderlijk de dingen dan soms toch in elkaar passen. Op 17 april presenteerde Uitgeverij De Inktvis te Dordrecht, op de eerste bijenmarkt van het jaar in ons land, een vertelling over het leven van de honingbij: 'Bij hoort erbij'.

Ad Plomp, auteur van het boekje en zelf imker, vertelt in alle eenvoud aan kinderen vanaf 7 jaar die belangstelling hebben (of kunnen krijgen) voor de natuur, hoe het wereldje van onze nijvere bijtjes er uitziet. Rijk geïllustreerd, opgetekend in eenvoudig taalgebruik. Een handzaam boekje voor jong en oud. Zeker geschikt voor het basisonderwijs om op eenvoudige wijze inzicht te geven in 'alles dat groeit en bloeit en ons telkens weer boeit'. De prijs is f 19,90 en dat lijkt me heel redelijk. Het boekje is te koop bij Het Bijenhuis te Wageningen, kan ook toegestuurd worden. De illustraties van Wybrich zijn duidelijk en niet overdadig. Voor Opa's een kadootje om aan hun kleinkinderen te geven. Tot slot: ga bij de eerste confrontatie met een bijenvolk altijd(!) met een imker op pad.